

Innst. S. nr. 295

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra forsvarskomiteen

St.meld. nr. 33 (2008–2009)

Innstilling fra forsvarskomiteen om "Kultur å forsvare" Om kulturvirksomheten i Forsvaret frem mot 2020

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innledning

Den kulturelle virksomheten i Forsvaret er en viktig del av kulturen i det norske samfunnet, og Regjeringen ønsker å ta vare på og videreutvikle denne.

Kulturen har fremdeles en vesentlig rolle å spille internt i Forsvaret, men begrunnelsen for aktiviteten knyttes i dag i større grad også til Forsvarets kulturelle bidrag til samfunnet. I langtidsplanen for Forsvaret for 2009–2012 heter det bl.a. at:

"(...) Som institusjon bidrar Forsvaret til samfunnet langt ut over sin primæroppgave, å produsere og levere militærmakt. Samfunnsbidragene er av både politisk, kulturell og økonomisk art. Historisk har Forsvaret også spilt en svært viktig rolle i å bygge samfunnet og legitimere staten, og i forlengelsen av det, inneha en sentral funksjon som tradisjonsbærer og historieforvalter, jf. St.prp. nr. 48 (2007-2008) Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier."

Hensikten med denne stortingsmeldingen er å synliggjøre og løfte frem en del av Forsvarets virksomhet som tidligere ikke har vært gitt en slik bred og samlet fremstilling. Formålet er også å foreta en helhetlig vurdering av hvordan Forsvarets kulturinstitusjoner kan utvikles videre og brukes som levende og fremtidsrettede kulturarenaer, samtidig som de ivare-

tar både nasjonens historie og Forsvarets behov og særegne tradisjoner.

I Soria Moria-erklæringen understreker Regjeringen at den vil bidra til å styrke kulturens betydning og tilstedeværelse i hele samfunnet, og at kulturarven er en uerstattelig kilde til innsikt, identitet og opplevelse som forvaltes på vegne av kommende generasjoner. Kultur- og kirkedepartementet gjennomfører kulturløftet som er en omfattende satsning på kunst og kultur.

Regjeringens visjon for kulturvirksomheten i Forsvaret er å synliggjøre og videreutvikle Forsvarets rolle som kulturbærer, kulturforvalter og kulturformidler. Kulturvirksomheten i Forsvaret er derfor styrket på flere områder de senere år.

Innad i Forsvaret er kultur fortsatt en viktig og naturlig del av det å ivareta og videreutvikle profesjonsidentiteten. Utad i samfunnet spiller kulturvirksomheten en sentral rolle som bevarer og formidler av norsk historie og kulturarv. Samtidig kan virksomheten i enda større grad bidra til det sivile samfunnet, i forhold til å tilby unike kulturopplevelser for befolkningen. Kulturvirksomheten skal medvirke til å synliggjøre hva dagens moderne Forsvar står for og dessuten bidra til å forsterke Forsvarets samfunnsverdi.

Meldingen konsentrerer seg særlig om de nasjonale festningene, Forsvarets museer og forsvarsmusikken, men omtaler i tillegg Regjeringens ambisjoner for krigsminnesmerkene.

Festningene vil tilrettelegges og tilpasses for økte og nye aktiviteter, samtidig som de skal vernes ved at bruken er skånsom og på kulturminnernes premisser. Festningenes militære særpreget skal ivaretas. For at disse kulturminnene skal kunne være til glede og anvendelse også i fremtiden, må vedlikehold fortsatt ha høy prioritet. Museene, som har som oppgave å vise frem og fortelle om Forsvarets historie og dets

plass i samfunnet, bør ha et særlig fokus på å videreutvikle og modernisere formidlings- og publikumsaktiviteten. Forsvarsmusikken er et svært synlig uttrykk for Forsvaret utad, og målsettingen må være å videreutvikle den allsidighet og profesjonalitet som kjennertegner forsvarmusikken i dag.

Det er også viktig at Forsvarets egne kulturuttrykk, seremonier og tradisjoner fornyes kontinuerlig. Kulturvirksomheten skal fremstå som fleksibel og tilpasset samtiden, samtidig som historien tas vare på.

1.2 Meldingens hovedbudskap

Den kulturelle virksomheten i Forsvaret er en viktig del av kulturen i det norske samfunnet, og Regjeringen ønsker å ta vare på og videreutvikle denne. Begrunnelsen for aktiviteten knyttes i dag i stor grad til Forsvarets kulturelle bidrag til samfunnet. Internt i etaten spiller dessuten kulturen fortsatt en viktig rolle, i forhold til Forsvarets eget behov for identitetsbygging og symboler.

Kulturvirksomheten i Forsvaret er styrket på flere områder de senere år. Forsvarets musikk har siden 2006 årlig fått økte bevilgninger, og det er tildelt betydelige midler til ekstraordinært vedlikehold av de nasjonale festningsverkene. I tillegg har Regjeringen fastsatt generelle retningslinjer for forvaltningen av statens kulturhistoriske eiendommer. Internt i Forsvaret har det helhetlige ansvaret for kulturvirksomheten blitt styrket og omorganisert, gjennom opprettelsen av Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT). Iverksatte tiltak og eksisterende planer og rammer danner bakteppet for forslag til videreutvikling av kulturaktiviteten.

Meldingen konsentrerer seg særlig om de nasjonale festningsverkene, Forsvarets museer og forsvarmusikken, men omtaler i tillegg Regjeringens ambisjoner for krigsminnesmerkene.

For festningene er ambisjonen å tilrettelegge og tilpasse for økt og ny aktivitet. Festningsverkene vil også vernes ved skånsom bruk på kulturminnenes premisser og ved å ivareta det militære særpreget. Det er i dag et omfattende utbedrings- og rehabiliteringsbehov på festningene, bl.a. på grunn av manglende vedlikehold og dårlig tilpasset bruk over lang tid. Kritiske vedlikeholdstiltak vil gjennomføres så snart som mulig og med utgangspunkt i gjennomførte tilstandsvurderinger. Målsettingen er at festningsverkene skal ha en tilfredsstillende vedlikeholdsstandard innen 2020, jf. St.meld. nr. 26 (2006–2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand og St.prp. nr. 1 (2008–2009). I tillegg til at eksisterende aktivitet videreutvikles, vil det satses særlig på økt historie- og kulturformidling på festningene. Det er også ønskelig å videreutvikle samarbeidet med kommuner og sivile aktører om helhetlig utvikling, og dessuten

med lag og foreninger. I samarbeid med disse aktørene vil det initieres en forstudie om fremtidig bruk av festningene.

For forsvarmuseene er det en ambisjon å videreutvikle og modernisere formidlings- og publikumsaktiviteten. Regjeringen vil satse videre på de syv museene som utgjør Forsvarets museer i dag. I forbindelse med Grunnlovsjubileet i 2014 vil det foretas en modernisering av basisutstillingene på enkelte av museene, primært hovedmuseet på Akershus festning. I tillegg vil det også legges til rette for noen temporære og mer tidsaktuelle utstillinger om eksempelvis aktuelle konfliktområder og Forsvarets rolle i vern av demokrati og samfunnsverdier. Det vil fortsatt arbeides med å øke digitaliseringen innenfor museene, og i enda større grad gjøre museumssamlingene tilgjengelige for allmennheten. Det legges dessuten vekt på å øke samarbeidet med sivile aktører, spesielt museer, om formidling, og også om forskning og gjenstandsforvaltning.

For forsvarmusikken foreslås det å videreutvikle de allerede igangsatte satsningene innenfor publikumsrettede tilbud, og aktiviteter i Forsvaret innenfor sivilt/militært samarbeid bl.a. i internasjonale operasjoner, seremonier mv. Korpsene når i dag ut til et stort publikum, men har et enda større synliggjøringspotensial.

Det legges opp til å videreføre dagens korpsstruktur med fem musikkorps, slik at forsvarmusikken fortsatt kan ha et høyt aktivitetsnivå rundt omkring i landet. Etableringen av FAKT skal bl.a. bidra til å styrke og effektivisere virksomheten til Forsvarets musikk. Det er imidlertid behov for å forbedre den administrative kapasiteten knyttet til de enkelte korpsene lokalt. Fra siste halvdel av langtidsperioden, dvs. fra 2011 og gradvis frem mot 2013, mener Regjeringen at det er behov for å legge opp til en trinnvis, moderat opptrapping av besetningen med særlig prioritet til de minste korpsene. Forsvarets musikk bør også videreutvikle sitt etablerte samarbeidsnettverk med sivile, kulturelle institusjoner og opplevelsesaktører, for å kunne gi større kulturell verdiskapning både for Forsvaret og for det sivile samfunnet. Forsvarets musikk er avhengig av tilgang til høyt kvalifisert og spesialisert arbeidskraft og må derfor også ha et tett samarbeid med de sivile utdanningsinstitusjonene.

Når det gjelder krigsminnesmerkene foreslås det at Forsvarets museer skal slutføre arbeidet med å kartlegge og registrere omfanget av krigsminnene, og gjøre informasjonen tilgjengelig for allmennheten. Kartleggingen omfatter både militære minnesmerker og sivile krigsminnesmerker i alle kommuner i landet, og favner alt fra landingssteder for flydropp til større monumenter og bautaer. Regjeringen er også opptatt av at Forsvaret fortsatt har fokus på vern og

vedlikehold av de krigsminnene som faller inn under statens ansvarsområde.

1.3 Forutsetninger og rammer for meldingen

Regjeringen har de senere år styrket kulturvirksomheten i Forsvaret på flere områder. Budsjetten til Forsvarets musikk har siden 2006 årlig fått økte rammer, og det er tildelt betydelige midler til ekstraordinært vedlikehold av de nasjonale festningsverkene. I tillegg er det fastsatt generelle retningslinjer for forvaltningen av statens kulturhistoriske eiendommer. Internt i Forsvaret har det administrative ansvaret for kulturvirksomheten blitt styrket og omorganisert, gjennom opprettelsen av Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT).

Meldingen handler om kulturvirksomheten i Forsvaret, som her forstås som tre hovedområder; de nasjonale festningsverkene, Forsvarets museer, og Forsvarets musikkorps. Meldingen omfatter også forsvarsrelaterte minnesmerker.

Forsvaret har også annen virksomhet med betydelig kulturell verdi, utover det som omtales i meldingen. Forsvarets virksomhet rundt om i landet bidrar til kulturtilbud både for Forsvarets ansatte, vernepliktige mannskaper og for lokalbefolkningen. Forsvaret har også ved kommunalt samarbeid, bidratt til oppføringen av en rekke kulturbygg og flerbruks-haller.

Satsningsområdene i meldingen har en tidshorisont som spenner fra det dagsaktuelle til ca. 2020. For at de nasjonale festningsverkene skal nå et tilfredsstillende vedlikeholdsnivå, er det nødvendig med en langsiktig tidshorisont. Betydningsfulle milepæler er også Grunnlovsjubileet i 2014 og forsvarsmusikkens 200-årsjubileum i 2018.

Det legges til grunn at forsvarssektoren selv organiserer og forvalter Forsvarets kulturvirksomhet og Forsvarets kulturhistoriske eiendommer, ikke minst festningsverkene. Staten ved Forsvarsdepartementet har forvalteransvaret for disse, inkludert også Forsvarets syv museer og fem musikkorps.

1.4 Kulturvirksomhetens rolle og betydning

Meldingens kapittel 4 gir et historisk tilbakeblikk på Forsvarets rolle i samfunns- og kulturbygging og en nærmere beskrivelse av kulturvirksomhetens betydning i dagens samfunn og i fremtiden.

1.5 De nasjonale festningsverkene

Meldingens kapittel 5 beskriver de nasjonale festningsverkene. Festningene er noen av Norges mest monumentale historiske byggverk og anlegg. De er synlige identitetsskapere og viktige formidlere av militær, lokal, regional og nasjonal historie.

På grunn av blant annet manglende vedlikehold og dårlig tilpasset bruk over lang tid, er det i dag et omfattende vedlikeholdsbehov på festningsverkene. Regjeringen har derfor bevilget en betydelig sum til vedlikehold. Festningene skal vernes gjennom skånsom bruk på kulturminnenes premisser, og fokuset fremover bør være:

- å sikre nødvendig vedlikehold med utgangspunkt i gjennomførte tilstandsvurderinger
- å tilpasse arenaene til økt og ny bruk av festningene, bl.a. i samarbeid med sivile aktører, for å videreutvikle festningene som viktige møteplasser mellom Forsvaret og samfunnet for øvrig
- å tilrettelegge for økt historie- og kulturformidling på festningene
- å videreutvikle samarbeidet med kommuner, sivile kulturinstitusjoner, lag og foreninger om aktivitet på festningene.

Norge har i dag 14 nasjonale festningsverk fra Vardøhus festning i nord til Fredriksten festning i sør. Festningene har ulik historie og karakter, men de har alle til felles en fantastisk beliggenhet og en arkitektur preget av europeisk kulturtradisjon. De består også av store naturområder med militærhistoriske spor og et biologisk mangfold. De representerer en del av Forsvarets historie - og kamp for land og folk, fred og frihet gjennom mer enn 800 år.

I St.meld. nr. 54 (1992–1993) Nasjonale festningsverk er ti store festninger og fire mindre anlegg definert til å være av nasjonal betydning:

- Akershus festning, Oslo
- Bergenhus festning, Bergen
- Fredrikstad festning/Gamlebyen, Fredrikstad
- Fredriksten festning, Halden
- Fredriksvern verft, Stavern
- Karljohansvern, Horten
- Kongsvinger festning, Kongsvinger
- Kristiansten festning, Trondheim
- Oscarsborg festning, Drøbak
- Vardøhus festning, Vardø
- Austrått fort, Ørland
- Hegra festning (Ingstadkleiva fort), Stjørdal
- Møvik fort, Kristiansand
- Trondenes fort, Harstad.

Gjennom forsvarssektorens arbeid med verneplaner, er porteføljen i dag utvidet til også å omfatte flere anlegg fra tiden før 1905 og til og med første verdenskrig. Disse er 22 mindre grensebefestninger i Østfold, som inngår i Østfold festningsdistrikt, i tillegg til Vardåsen fort i Kongsvinger som forvaltes som en del av festningen der. Videre er Hegra festning supplert med forsvarsanlegg i Verdalen, og

utgjør til sammen den historiske enheten Stjør- og Verdalske befestninger. Under annen verdenskrig foretok tyskerne omfattende oppdateringer av kystfortene. Ved hver av de tre største tyske kanonstillingene – Møvik, Trondenes og Austrått – er én eller flere av kanonene bevart, og utgjør en del av de 14 nasjonale festningsverkene. Med sine storkalibrede kanoner er disse anleggene sjeldne i verdenssammenheng.

Siden 2002 har festningene vært forvaltet av Forsvarsbygg på vegne av Forsvarsdepartementet. I 2005 ble det opprettet en egen enhet i Forsvarsbygg med betegnelsen Nasjonale festningsverk (NFV) med særskilt ansvar for å forvalte, bevare og utvikle de nasjonale festningsverkene til levende kulturarvnaer for Forsvaret og samfunnet for øvrig.

Hver festning har tradisjonelt vært oppsatt med en kommandant. I dag er det kommandanter på Akershus, Bergenhus, Fredriksten, Karljohansvern, Kongsvinger, Kristiansten (med Hegra), Oscarsborg og Vardøhus. Kommandantene er forsvarssjefens og Forsvarets øverste representant på festningene, og har i dag bl.a. i oppgave å holde arenaene i militær hevd og profilere etaten Forsvaret på den enkelte festning og i lokalområdene. Kommandanten har ansvaret for å ivareta og videreutvikle festningene som arenaer for militærkulturell aktivitet, sivilmilitært samarbeid og som en viktig møteplass mellom Forsvaret og det sivile samfunnet.

1.6 Forsvarets museumsvirksomhet

Meldingens kapittel 6 beskriver Forsvarets museumsvirksomhet. Den har en sentral rolle i å synliggjøre militærvesenets betydning i samfunnet som en viktig del av vår nasjonale kulturarv. Museene skal bidra til å formidle militærhistorien, men virksomheten skal også gjenspeile den rollen og de verdier Forsvaret representerer i dag.

Forsvarsmuseene er samlet sett blant de fem mest besøkte av Norges museer. Det er en målsetting å opprettholde det høye besøktallet, og det skal legges vekt på at museumsvirksomheten skal være relevant og i pakt med tiden. Regjeringen mener at fokuset fremover bør være på:

- å legge økt vekt på formidlings- og publikumsaktivitet
- å modernisere formidlings- og publikumsaktiviteten
- å gjøre samlingene mer tilgjengelig, bl.a. ved ytterligere digitalisering
- å øke samarbeidet med sivile museer, særlig i forhold til formidling.

Forsvarets museumsvirksomhet består i dag av syv museer som til sammen utgjør organisasjonen

Forsvarets museer, henholdsvis Forsvarsmuseet og Norges hjemmefrontmuseum på Akershus festning, Marinemuseet i Horten, Rustkammeret i Trondheim, Luftforsvarsmuseet i Bodø, Oscarsborg festningsmuseum på Oscarsborg og Bergenhus festningsmuseum i Bergen.

Forsvarsmuseet i Oslo har et overordnet perspektiv, og presenterer militærhistorien fra de tidligste tider og frem til dagens samfunn. Marinemuseet, Luftforsvarsmuseet, Rustkammeret (hærmuseum), Oscarsborg festningsmuseum (kystartillerimuseum) og Norges hjemmefrontmuseum (motstandskampmuseum) er spesialmuseer med særlig fokus på sitt ansvarsområde av militærhistorien. Regjeringen vil satse videre på de syv museene som utgjør Forsvarets museer i dag.

I tillegg til de syv bemannede museene har Forsvarets museer et faglig ansvar for militærhistoriske utstillinger på Kongsvinger og i Alta. Forsvarets museer har også det faglige ansvar for f.eks. kanonene på Møvik, Austrått og i Harstad. På disse anleggene har Forsvarets museer et forvaltningsmessig ansvar for musealt materiell, men er ikke økonomisk ansvarlig for drift og andre forhold. Videre har Forsvarets museer lånt ut militærhistoriske gjenstander både til militære avdelinger og sivile museer.

Fartøyene KNM Hitra og KNM Alta er også en del av samlingene. KNM Hitra holdes ved like for bruk av Sjøforsvaret. Fartøylaget KNM Alta holder ved like KNM Alta. Forsvarsmuseet ved Marinemuseet har i tillegg fartøyer som ikke lenger er operative. Dette er Torpedobåten Rap, MTB Blink, samt at MTB Skrei inngår i innsamlingsplanen. Det ytes dessuten økonomisk prosjektstøtte over forsvarsbudsjettet til frittstående, sivile museer.

Forsvarsdepartementet har i forbindelse med planene frem mot Grunnlovsjubileet i 2014 også gitt økonomisk støtte til Forsvarets museer for å vurdere omfanget av en eventuell egen utstilling om Norges bidrag til internasjonale fredsoperasjoner. Stiftelsen militærhistorisk forum Østlandet har lagt frem konkrete omfattende planer om å opprette et nytt museum i tilknytning til flysamlingen på Gardermoen. Regjeringen mener det er viktig å prioritere nødvendig videreutvikling og modernisering av de syv museene som i dag inngår i Forsvarets museer fremfor å etablere en helt ny arena. Det er imidlertid ønskelig at Forsvarets museer, i dialog med Stiftelsen militærhistorisk forum Østlandet, arbeider videre med ideen om en mulig utstilling om internasjonale fredsoperasjoner, eksempelvis innenfor eksisterende bygningsmasse på Gardermoen.

1.7 Forsvarets musikk

Meldingens kapittel 7 beskriver Forsvarets musikk. Regjeringen har hatt et særlig fokus på å

styrke forsvarsmusikken, og har siden 2006 årlig økt bevilgningene til Forsvarets musikk. Forsvarets musikk er et veletablert bindeledd mellom Forsvaret og det sivile samfunn, og et svært synlig uttrykk for Forsvaret. Gjennom satsningen på forsvarsmusikken er det lagt opp til å ytterligere synliggjøre dette uttrykket – både i det sivile samfunn og internt i Forsvaret. Regjeringen mener at fokuset fremover bør være på:

- å videreføre satsingene på publikumsrettede aktiviteter
- å styrke korpsenes kunstneriske uttrykk og repertoar, herunder en gradvis, moderat opptrapping i de mindre korpsenes besetning
- å i større grad ivareta Forsvarets egne behov i forhold til seremonielle aktiviteter
- å utvikle korpsenes samarbeidsnettverk med sivile aktører.

Forsvarsmusikken består i dag av fem musikkkorps; Forsvarets musikkorps Nord-Norge, Luftforsvarets musikkorps, Forsvarets musikkorps Vestlandet, Kongelige norske marines musikkorps, og Forsvarets stabsmusikkorps. Forsvarets musikk har i tillegg fagansvar for fire Heimvernkorps og Hans Majestet Kongens gardes musikkorps. Regjeringen vil satse videre på dagens fem profesjonelle militærmusikkorps. Dette er viktig fordi korpsene representerer geografisk spredning og tilgjengelighet i alle landsdeler, og fordi de kjennetegnes av allsidighet og bredde i musikkuttrykket, stor fleksibilitet og evne til å møte et bredt publikum.

Forsvarets musikk er i dag Norges største direkte statseide kulturinstitusjon. De fleste andre kulturinstitusjoner er stiftelser eller aksjeselskap. Organisasjonen er administrativt underlagt Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT) og har 181 faste ansatte hvorav 159 musikere, fordelt på fem korps og et sentralt ledd. Forsvarets musikk representerer Norges største arbeidsplass for profesjonelle blåsemusikere, og er en kulturell spydspiss innen blåsemusikken både lokalt, regionalt og nasjonalt.

Forsvarsmusikken når årlig et bredt sammensatt publikum på i underkant av 800 000. I 2008 hadde Forsvarets musikk om lag 170 000 betalende og registrerte publikum på konserter og oppdrag. I tillegg var det flere hundre tusen ikke-betalende publikummere som opplevde korpsene i forbindelse med nasjonale merkedager, seremonier, parader og utendørskonserter. Mange av konsertene sendes også i radio og TV. Årlig utfører de fem profesjonelle korpsene til sammen over 600 små og store konserter og oppdrag. Over halvparten er rettet direkte mot det sivile markedet. Korpsene gjennomfører flere CD-

innspillinger i løpet av året innenfor ulike sjangre (klassisk, storband, jazz, samtidsmusikk m.fl.).

1.8 Krigsminnesmerker

Meldingens kapittel 8 beskriver de nasjonale krigsminnesmerker. Over hele landet er det reist en rekke minnesmerker over personer og begivenheter knyttet til krigshendelser og forsvarsrelatert aktivitet opp gjennom historien. Disse synliggjør og oppsummerer en viktig del av Norges historiske utvikling. De minner om mot og motstand og symboliserer grunnleggende verdier i Forsvaret. Det er samfunnets ansvar å ta vare på og videreføre denne kulturarven. Regjeringen er opptatt av å ta vare på krigsminnesmerkene. Forsvaret tar i dag et tydelig ansvar for vår felles kulturarv, blant annet gjennom de nasjonale festningsverkene, og også gjennom støtte til og deltakelse ved markeringer av viktige historiske hendelser. Regjeringen mener at fokuset fremover bør være på:

- å slutføre arbeidet med å kartlegge og registrere forsvarsrelaterte minnesmerker over hele landet og gjøre informasjonen tilgjengelig for allmennheten
- opprettholde fokus på vern og vedlikehold av de krigsminnene som faller inn under Forsvarets ansvarsområde.

Forsvarets museer har ansvaret for å føre oversikt over krigsminnesmerker i inn- og utland som er til minne over norske militære avdelinger og personers krigsinnsats. I 1997 ble det initiert et minnesmerkeprosjekt. I samarbeid med flere kommuner er det registrert ca. 2 800 minnesmerker over hele landet. Kartleggingen omfatter både militære minnesmerker og sivile krigsminnesmerker, og favner alt fra landingssteder for flydropp til større monumenter og bautaer. Regjeringen er opptatt av at dette arbeidet slutføres og at informasjonen gjøres tilgjengelig for allmennheten.

Det store flertallet av minnesmerkene er reist etter lokale initiativ. Personer eller organisasjoner som står bak, herunder også grunneiere og kommuner, vil ha ansvaret for oppsyn og vedlikehold av disse. Forsvaret har også selv reist monumenter, bautaer og minnesmerker både innenfor og utenfor militært område. Disse ivaretas og vedlikeholdes av Forsvaret. Der hvor militære avdelinger gjorde en spesiell innsats under krigen, gjennomfører Forsvaret flere steder egne markeringer ved monumentene. Eksempelvis deltar H.M. Kongens garde hvert år på Midtskogen og ved Lundehøgda. Dette bidrar til å synliggjøre Forsvaret i samfunnet og er viktig for etatens omdømme.

Interessen for et minnesmerke kan avta over tid. Det kan skje fordi de opprinnelige initiativtakerne faller fra, eller fordi organisasjonene som tok initiativet, blir lagt ned. Kommuner, foreninger, lag, organisasjoner og enkeltpersoner har gjort en formidabel og respektfull innsats for å verne om denne viktige del av Norges historie og vår felles kulturarv.

1.9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Regjeringen har de senere år styrket kulturvirksomheten i Forsvaret på en rekke områder. Den vedtatte langtidsplanen angir planforutsetninger og prioriteringer for utviklingen av forsvarssektoren for perioden 2009–2012 og videre fremover, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) og St.prp. nr. 48 (2007–2008). I budsjettet for 2008 og 2009 er det foretatt en betydelig økning av bevilgningene til ekstraordinært vedlikehold av de nasjonale festningsverkene, med prioritet til tiltak for å sette i stand murer og byggverk som utgjør en potensiell fare for sikkerheten til de som benytter seg av festningene.

Regjeringen legger opp til at realiseringen og implementeringen av tiltak, og eventuelle kostnadsmessige forhold knyttet til disse, vil følges opp i de årlige forslagene til statsbudsjett.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bendiks H. Arnesen, Thorbjørn Jagland og Signe Øye, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold, Kjell Ivar Larsen og Per Ove Width, fra Høyre, lederen Jan Petersen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bjørn Jacobsen, registrerer at hensikten med denne stortingsmeldingen er å synliggjøre og løfte frem en del av Forsvarets virksomhet som tidligere ikke har vært gitt en slik bred og samlet fremstilling. Komiteen oppfatter at formålet også er å foreta en helhetlig vurdering av hvordan Forsvarets kulturinstitusjoner kan utvikles videre og brukes som levende og fremtidsrettede kulturarenaer, samtidig som nasjonens historie og Forsvarets behov og særegne tradisjoner ivaretas.

Komiteen er enig i at kultur fortsatt er en viktig og naturlig del av det å ivareta og videreutvikle profesjonsidentiteten i Forsvaret. Komiteen registrerer at meldingen konsentrerer seg særlig om de nasjonale festningene, Forsvarets museer og forsvarsmusikken, men at den i tillegg omtaler regjeringens ambisjoner for krigsminnesmerkene. Komiteen finner det positivt at festningene vil tilrettelegges og tilpasses for økte og nye aktiviteter, samtidig som de skal vernes ved at bruken er skånsom og på kulturminnenes premisser og at festningenes mili-

tære særpreg skal ivaretas. Komiteen er enig i at forsvarsmusikken er et svært synlig uttrykk for Forsvaret utad. Komiteen støtter at målsettingen må være å videreutvikle den allsidighet og profesjonalitet som kjennertegner forsvarsmusikken i dag. Komiteen ser positivt på at dagens fem musikkkorps opprettholdes.

Komiteen viser til at det er gitt økonomisk støtte til Forsvarets museer for å vurdere omfanget av en eventuell egen utstilling om Norges bidrag til internasjonale operasjoner. Komiteen er stolt over den innsats disse kvinner og menn har gjort for Norge utenfor våre grenser, og synes det naturlig å vise en anerkjennelse av dette gjennom et slikt museum. Komiteen mener det er viktig å vise denne siden av Forsvarets virksomhet for å etablere en bredere kunnskap om denne innsatsen hos befolkningen. Komiteen ønsker derfor at Regjeringen finner en løsning som vil sikre at en slik utstilling blir videre utredet. Komiteen forventer at realiseringen og implementeringen av tiltak, og eventuelle kostnadsmessige forhold knyttet til disse, blir fulgt opp i de årlige statsbudsjetter.

Komiteen er opptatt av forsvarsmuseene skal trekke veksler på andre store fagmiljøer både nasjonalt og internasjonalt. Forsvarets museer har pr i dag en godt etablert posisjon som en naturlig og aktiv samarbeidspartner for norske og utenlandske museer. Nettverket til Tøjhusmuseet i København, Sotamuseet i Finland og Armémuseum i Stockholm har i mange år fungert godt med vekt på faglig dialog i form av foredrag og seminarer, men også gjennom utveksling av utstillinger med mer.

Komiteen er kjent med et allerede eksisterende godt samarbeid med andre museumstyper i Norge. F.eks. kunsthistoriske museer, kunstmuseer og teknisk-industrielle museer skal videreutvikles slik at forsvarsmuseenes rikholdige gjenstandssamling aktiveres og settes inn i en større sammenheng. Eksempelvis er Luftforsvarsmuseet i samme bygning som det sivile Norsk luftfartsmuseum. Teknologisk er militær og sivil luftfart tett sammenvevd. Komiteen forutsetter på bakgrunn av dette et nært og velfungerende samarbeid mellom de to museene også i fremtiden.

Komiteen viser til at Regjeringen i stortingsmeldingen har satt av midler til å utarbeide en mulighetsstudie for fremtidig drift av bygning 22 ved Akershus festning til allmenne formål, der samarbeid med private interesser skal vurderes. Komiteen er oppmerksom på at bygning 22 ved Akershus festning i dag huser omfattende frivillig virksomhet som er engasjert i arbeidet for og med Forsvarets veteraner, som Krigsinvalideforbundet, Norsk Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner, Veteranforbundet SIOPS og flere. Komiteen forutsetter at det stilles

egnede lokaler til rådighet for denne aktiviteten ved en eventuell utflytting fra bygning 22.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti er svært tilfreds med at Regjeringen for første gang legger frem en egen melding til Stortinget om kulturvirksomheten.

Disse medlemmer er tilfreds med at forsvarskulturen skal bli mer synlig både innad i Forsvaret og overfor samfunnet for øvrig. Disse medlemmer er opptatt av at det mangfoldet av kulturarbeid som foregår i andre samfunnssektorer blir sett og anerkjent. Kulturen i Forsvaret er og blir en viktig del av det norske kulturlivet. Disse medlemmer er glad for at Regjeringen vil satse videre på det fremover.

Disse medlemmer er kjent med at Regjeringen allerede har styrket kulturvirksomheten i Forsvaret på en rekke områder. Disse medlemmer er tilfreds med at Regjeringen nå tar ett skritt videre, idet Regjeringen legger opp til flere tiltak som vil styrke kulturen i Forsvaret ytterligere i tiden fremover.

Disse medlemmer er enig i at festningene er noen av våre flotteste historiske byggverk. De forteller om en 800 års historie. De er fine rekreasjonsområder og unike rammer for en lang rekke kulturarrangementer, kunstnere og lokale næringsdrivende. Disse medlemmer er glad for at Regjeringen vil utbedre festningsverkene våre. Og mener dette er en grunnleggende forutsetning for å kunne ta festningene i bruk.

Disse medlemmer er enig i at Regjeringen nå legger opp til å satse videre på de syv forsvarsmuseene som i dag utgjør Forsvarsmuseet. Disse syv museene formidler historien om både Forsvaret og nasjonens utvikling i krig og fred.

Disse medlemmer vil vise til at Regjeringen i forbindelse med planene frem mot Grunnlovsjubileet i 2014 har gitt økonomisk støtte til Forsvarets museer for å vurdere omfanget av en eventuell egen utstilling om Norges bidrag til internasjonale fredsoperasjoner. Disse medlemmer er kjent med at Stiftelsen militærhistorisk forum Østlandet har lagt frem konkrete omfattende planer om å opprette et nytt museum i tilknytning til flysamlingen på Gardermoen. Disse medlemmer mener dette isolert sett er gode planer, men deler Regjeringens syn på at det nå er viktig å prioritere nødvendig videreutvikling og modernisering av de syv museene som i dag inngår i

Forsvarets museer, fremfor å etablere en helt ny arena. Disse medlemmer er enig i at det blir arbeidet videre med ideen om en mulig utstilling om internasjonale fredsoperasjoner, eksempelvis innenfor eksisterende bygningsmasse på Gardermoen.

Disse medlemmer er glad for at det legges opp til å videreutvikle satsingene innenfor publikumsrettede aktiviteter. Disse medlemmer er enig i at de militære korpsene når i dag ut til et stort publikum, men har et enda større potensial for synliggjøring.

Disse medlemmer viser til sine merknader i Innst. S. nr. 318 (2007–2008) og Budsjett-innst. S. nr. 7 (2008–2009) om de økonomiske forutsetningene som Regjeringen bygger på. Disse medlemmer vil hevde at det er lagt til grunn at bevilgningsnivået i løpet av perioden 2009–2012 trappes opp med 800 mill. kroner. Denne bevilgningsøkningen kommer i tillegg til tiltakene knyttet til intern ressursfrigjøring. Bevilgningsøkningen og ressursfrigjøringen vil i sum bidra til at det etableres langsiktig økonomisk balanse i forsvarsstrukturen.

Komiteens medlem fra Høyre har merket seg at Regjeringen i meldingen skriver at realiseringen og implementeringen av tiltak i planen, og eventuelle kostnadmessige forhold knyttet til disse, vil følges opp i de årlige forslagene til statsbudsjett, men at de økonomiske og administrative konsekvensene i liten grad er konkretisert.

Dette medlem vil i den forbindelse bemerke at Forsvarets driftsbudsjetter er under betydelig press, og vil vise til sine merknader i Innst. S. nr. 318 (2007–2008) og Budsjett-innst. S. nr. 7 (2008–2009). Dette har meget alvorlige konsekvenser for Forsvarets kjernevirksomhet, aktivitets- og øvelsesnivå, og setter også begrensninger for ønskelig aktivitet innen kulturvirksomheten i Forsvaret. Dette medlem viser videre til at Høyre de siste år har foreslått en rekke økninger i forsvarsbudsjettet.

3. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

St.meld. nr. 33 (2008–2009) – "Kultur å forsvare" Om kulturvirksomheten i Forsvaret frem mot 2020 – vedlegges protokollen.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 4. juni 2009

Jan Petersen

leder

Per Ove Width

ordfører

